

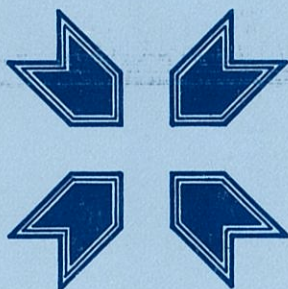
RAHVASTIKU-UURINGUD POPULATION STUDIES

• • •

MUJALSÜNDINUD EESTLASED EESTIS 1989

HILL KULU

RU Seeria B No 23

**EESTI KÕRGKOOLOIDEVAHELINE
DEMOURINGUTE KESKUS**

**ESTONIAN INTERUNIVERSITARY
POPULATION RESEARCH CENTRE**

Eestlasi on viimase poolteise sajandi vältel kodumaalt arvukamalt lahkunud kahel korral. Eelmise sajandi teisel poolel ning selle sajandi alguses läks massiliselt eesti talurahvast Venemaa avarustesse paremaid elatusallikaid otsima. Käesoleva sajandi teise kümnendi lõpus, enne Eesti Vabariigi tekkimist, elaski umbes 200 000 eestlast Vene Impeeriumis väljaspool Balti alasid (Maamägi 1980, Nigol 1918, Raun 1986, Võime 1992). Teine suurem väljarändelaine leidis aset II maailmasõja ajal. Tol ajal põgenikena läände lahkunud eestlaste arvu on hinnatud 70-75 tuhandele (Reinans 1985). Põhiliselt nende kahe rändelaine tulemusena ongi formeerunud tänane väljaspool kodumaad elav eestlaskond, kelle suurus ulatub 150 000 inimeseni, moodustades umbes 13% eestlaste koguarvust maailmas (1 113 000) (Kulu 1992, Võime 1992).

Tavaliselt järgneb väljarändele ühe osa väljarännanute tagasipöördumine kodumaale. Nii võib arvata, et osa eelmise sajandi lõpus ja selle sajandi alguses Vene Impeeriumi väheasustatud aladele lahkunud eestlastest tuli kas siis kohe või mõne aja möödudes Eestisse tagasi. Kahjuks puuduvad andmed tol ajal kodumaale tagasitulnud eestlaste arvu kohta. Esimene suurem teadaolev Venemaalt tagasipöördumine leidis aset aastatel 1920-23, kui Eestisse opterus 37 578 inimest. Järgmine, ning suurim tagasitulek sai alguse II maailmasõja ajal, mil arvukalt sajandivahetusel Venemaale väljarännanute järeltulijaid hakkas Eestisse tulema.

1989. aasta rahvaloendusel küsiti esmakordselt isiku sünnikohta ning siis elas Eestis 42 559 eestlast, kes olid sündinud väljaspool Eestit. Valdav enamik (98,8%) neist oli pärit endise N. Liidu rahvaloendusega hõlmatud aladelt. Viimastest omakorda suurema osa moodustasid sajandivahetusel Venemaale väljarännanute järeltulijad. Väljaspool Eestit sündinud ning Eestisse elama asunud eestlaste kohta kasutan käesolevas artiklis paralleelselt nimetusi "mujalsündinud", "tagasitulnud" või "tagasirännanud".

1989. aastal Eestis elanud mujalsündinud eestlaste arvu põhjal on aga raske midagi täpsemat öelda selle kohta, kui palju väljarännanute järeltulijaid on üldse Eestisse tulnud. Selge on see, et tagasirännanute koguarv on oluliselt suurem kui 1989. aastal Eestis elanud mujalsündinute arv, sest aastate jooksul on osa neist ära surnud. Nii on II maailmasõja järgsete tagasirännanute koguarvuks pakutud 77 000 inimest (Tiit 1993). Kuivõrd usaldusväärne see arv on, seda on raske öelda.

Käesoleva artikli eesmärgiks on analüüsida Eestisse tagasirännanud eestlaste kogukonda, toetudes 1989. aasta rahvaloenduse andmetele. Rahvaloenduse andmestik võimaldab tagasirännanuid lahata kokku 55 tunnuse lõikes. Kuna kõik tunnused ei ole tagasirände seisukohalt huvipakkuvad, siis on tehtud valik ning vaatluse alla on võetud mõned olulisemad tagasirännanuid iseloomustavad tunnused, nagu näiteks vanus, sünnikoht, emakeel jms. Teatud puudustele vaatamata võimaldab mujalsündinute lahkamine nende tunnuste järgi saada üpris hea ülevaate eestlaste tagasirändest kui sellisest ning tagasirännanute kogukonna koosseisust. Artikli jaoks vajalikud andmed on saadud Eesti Kõrgkoolidevahelisest Demouuringute Keskusest ning andmeanalüüs on sooritatud statistilise andmetöötlusprogrammi SPSS/PC abil.

Eestisse tuleku aeg

Esimese kirjeldava tunnuseks on vaatluse alla võetud Eestisse tuleku aeg. Ehkki rahvaloenduseküsimustikus ei sisaldunud otsest küsimust tuleku aasta kohta, on üht-teist võimalik välja selgitada küsimusele "Mis aastast elate püsivalt selles asulas, kus teie praegune elukoht asetseb?" antud vastuste põhjal. See tunnus kirjeldab üpris hästi tagasirände vooge 1940-ndatel (mil suurem osa tagasirännanutest Eestisse tuli) ja varem, kuid on ebatäpne hilisematel aastatel aset leidnud tagasirände suhtes. Põhjuseks on eelkõige asjaolu, et hilisemate aastate "tagasirändevoo" sisaldub ka tagasirännanute Eesti-sisene liikumine. Siiski võib selle tunnuse abil saada mõningase ülevaate muutustest tagasirände mahus aastate lõikes.

Jooniselt (1) näeme, et esimene suurem tagasirändelaine leidis aset aastatel 1917-23 ning selle hari ulatus aastasse 1920. Teada on (nagu sissejuhatavas osas märkisin), et aastatel 1920-23 opteerus Eestisse 37 578 inimest, kellest enamiku (93,5%) moodustasid eestlased (Tepp 1993). Olulisem on aga see, et arvukam eestlaste tagasitulek Venemaalt sai alguse juba enne Eesti Vabariigi tekkimist, ilmselt 1917. aastal. Nii võib arvata, et ajavahemikul 1917-19, enne opteerumise algust, ulatus tagasipöördunute hulk 5 kuni 10 tuhande inimeseni. Teades, et viimased eestlaste väljarändevood enne Eesti Vabariigi tekkimist siirdusid Eestist Venemaale aastatel 1915-16, võib rändeandmetele tuginedes väita, et eestlaste arv oli Vene Impeeriumis väljaspool Balti alasid oma maksimumis tõenäoliselt aastal 1916, küündides 200 000-ni. Kuna L.Võime (1992) on Venemaale väljarände algusaastaks määratlenud 1854. aasta, võib täpsustavalt väita, et eestlaste väljaränne Venemaa väheasustatud aladele sai alguse 1850-ndate aastate esimesel poolel, tinglikult öeldes 1854. aastal, ning lõppes selle sajandi teise kümnendi keskpaiku ehk aastal 1916, kestes seega ühtekokku üle poole sajandi.

Suurim eestlaste tagasipöördumine kodumaale sai alguse II maailmasõja algusaastail. Jooniselt (1) näeme, et alates 1940. aastast hakkas mujalsündinud eestlaste arv Eestis järsult kasvama ning kõige rohkem sai see lisa 1940-ndate aastate teisel poolel, eriti ajavahemikul 1945-47. 1950-ndate esimesel poolel tuli aga mujalsündinuid Eestisse suhteliselt vähem ning uus tõus tulijate arvus näis aset leidvat 1950-ndate lõpus ja 1960-ndate alguses. Tõenäoliselt tingis selle tõusu 1949. aastal Eestist Siberisse küüditatute Siberis sündinud laste tagasipöördumine kodumaale tol perioodil. Hilisemate aastate tagasirände tegeliku mahu kohta on riskantne julgemaid oletusi teha, sest nagu juba mainisin, on Eestisse tuleku aja kohta käivad andmed saadud nõ. kaudsel teel. Niisiis võib kokkuvõtteks öelda, et esimene arvukam sajandivahetusel Venemaale väljarännanud eestlaste ja nende järeltulijate tagasitulek Eestisse leidis aset aastatel 1917-23, teine ning põhiline aga ajavahemikul 1942-50.

Sünnikoht ning jaotumine maakonniti Eestis

Valdav enamus mujalsündinud eestlastest oli pärit endise N.Liidu rahvaloendusega hõlmatud aladelt. Arvult kõige rohkem oli Loode-Venemaa (Leningradi, Pihkva ja Novgorodi) oblastites sündinuid, kes moodustasid ligi 50% rahvaloendusel oma sünnikoha märkinud mujalsündinud eestlaste üldarvust (38 751 inimest) (joonis 2). Selle tingis asjaolu, et Loode-Venemaal paiknes suurem osa eelmise sajandi lõpus ja selle sajandi alguses kodumaalt väljarännanud eestlaste asundustest. Samuti oli tagasirännanute hulgas arvukalt neid, kes olid pärit Lääne- või Ida-Siberist ning Kesk-Venemaalt. Ka nendesse regioonidesse läks omal ajal suhteliselt palju eestlasi. Tuleb lisada veel seda, et Loode-Venemaal sündinuid elas Eestis ka suhtarvuliselt (võrreldes Loode-Venemaal 1989. aastal elanud eestlaste arvuga) märgatavalt rohkem kui teistes regioonides sündinuid. Ühest küljest tulenes see Loode-Venemaa Eesti-lähedasest paiknemisest, teisalt (mis hoopis olulisem) aga sellest, et Loode-Venemaal asunud eesti külad said sõja-aastatel tunduvalt rohkem kannatada kui mujal paiknenud eesti asundused. Heites pilgu tagasirännanud eestlaste Eesti-sisesele paiknemisele selgub (tabel 1, joonis 3), et üle kolmandiku neist elas Harjumaal. Samuti oli mujalsündinuid suhteliselt arvukalt veel Tartumaal ja Ida-Virumaal. 68% tagasirännanutest elas linnades ja alevites. Eestis sündinud eestlaste hulgas oli linnarahvastiku osatähtsus 41%, venelastel ligi 92% (Katus 1991). Niisiis oli linnades-alevites elanud inimesi mujalsündinud eestlaste hulgas tunduvalt rohkem kui Eestis sündinute keskel, kuid siiski oluliselt vähem kui näiteks Eesti venelaste seas.

Jälgides tagasirännanute linnastumist maakonna tasandil ilmneb (tabel 1, joonis 4), et nendes maakondades, kus paiknesid vabariigi suuremad linnad (Harjumaal, Tartumaal, Ida-Virumaal, Pärnumaal), elasid tagasirännanud suuremalt jaolt linnades, mujal oli aga nii linnalistes asulates kui maal elanud enam-vähem võrdselt. Põlvamaal, Jõgevamaal ja Järvamaal olid aga

tagasirännanute hulgas valdavas ülekaalus maaelanikud. Niisiis võib öelda, et suurem osa mujalsündinud eestlastest elas Eesti suuremates linnades. Nendes maakondades, kus aga suuremaid linnu ei olnud, oli tagasirännanute hulgas sageli ülekaalus maarahvastik.

Tabel 1. Mujalsündinud eestlaste jaotumine maakonniti ning linnastumine Eestis 1989.

maakond	kokku	osatähtsus koguarvust (%)	linnarahvastik	linnarahvastiku osatähtsus (%)
Harjumaa	15386	36,2	13062	85
Tartumaa	5808	13,6	4206	72
Ida-Virumaa	3433	8,1	2852	83
Lääne-Virumaa	2613	6,1	1284	49
Pärnumaa	2282	5,4	1619	71
Viljandimaa	2159	5,1	1079	50
Võrumaa	1843	4,3	901	49
Valgamaa	1614	3,8	927	57
Põlvamaa	1587	3,7	425	27
Jõgevamaa	1426	3,4	440	31
Järvamaa	1408	3,3	533	38
Läänemaa	1241	2,9	681	55
Raplamaa	1111	2,6	495	45
Saaremaa	474	1,1	211	45
Hiiumaa	174	0,4	82	47
Kokku	42559	100,0	28797	68

Soolis-vanuseline koosseis

Kuna suurem osa mujalsündinutest tuli Eestisse 1940-ndatel, eriti selle kümnendi teisel poolel, siis 1989. aastaks oli enamik neist jõudnud pensioniea piirimaile. Suurima vanusrühma tagasirännanute hulgas moodustasidki 1920-ndate teisel poolel ja 1930-ndate aastate alguses sündinud (joonis 5). Tõenäoliselt oli enamik neist Eestisse tulles olnud 15-25-aastased. Lisaks oli Eestisse tulijate hulgas suhteliselt arvukalt 25-40-aastasi, kuid mehi oli nende seas märgatavalt vähem kui naisi. Põhjuseks olid eelkõige sõjasündmused. Samuti tuli 1940-ndatel Eestisse koos vanematega 1930-ndate teisel poolel sündinuid. Pärast sõda sündinud vanusrühmadest elas 1989. aastal Eestis suhteliselt arvukalt 1950-ndatel sündinuid. Ilmselt moodustasid suure osa neist küüditatute Siberis sündinud järeltulijaid. Lisaks olid esindatud ka kõik nooremad põlvkonnad, ehkki jätkuvalt kahanevas määras. Viimane annab muuhulgas tunnistust sellest, et pärast kulminatsiooni 1940-ndate teisel poolel on tagasiränne väikeses mahus jätkunud kuni tänase päevani.

Eraldi märkimist väärib asjaolu, et Eestisse tagasipöördunud eestlaste vanusstruktuur oli 1989. aastal üpris sarnane samal ajal N.Liidu rahvaloendusega hõlmatud territooriumil (v.a. Eesti alad) elanud eestlaste omaga. Seega oli teatud vanusrühmade suurem esindatus Eestisse tagasirännanute hulgas tingitud paljuski asjaolust, et need vanusrühmad olid üldse arvukamad kui muud. Olulisem on aga see, et liites nii Eestisse tulnud kui ka mujal elanud eestlaste

vanusstruktuurid omavahel selgub, et katastroofilisele eestlaste arvu vähenemisele Venemaal loodi eeldused 1930-ndate aastate lõpus ja 1940-ndate alguses. Siis, ja eriti 1940-ndate teisel poolel sündinud põlvkonnad olid eelnevatega võrreldes niivõrd väikesed, et edasine areng on paratamatult viinud eestlaste arvu jätkuva kahanemiseni Venemaal. Siinkohal tuleb veel korra võimendatult esile represseerimiste-küüditamiste ning sõja laastav mõju endiste eesti asunike järeltulijatele Venemaal.

Jaotumine emakeele ja teise keele järgi

Huvitava dimensiooni mujalsündinud eestlaste iseloomustamisele lisab rahvaloenduse andmetes sialduv teave isiku emakeele ning teise (endise N.Liidu rahvaloendusega hõlmatud aladel elanud rahvuse) keele kohta, mida isik peale emakeele vabalt valdas. Võib väita, et need kaks tunnust räägivad vahest rohkemgi kui muud tagasirännanud eestlaste taustast ning seotusest "eestlusega".

1989. aasta rahvaloenduse kohaselt Eestis elanud 42 559 mujalsündinud eestlasest oli 38 967 inimesel (91,6%) emakeeleks eesti keel, 3547 inimest (8,3%) pidas oma emakeeleks vene keelt ning 45 inimest (0,1%) muid keeli. Seega moodustasid tagasirännanute hulgas valdava enamiku eesti emakeelega inimesed, kuid samas oli ka neid, kelle emakeeleks oli mõni muu, peamiselt vene keel.

Huvipakkuvad on andmed teise keele kohta. Nii moodustasid eesti emakeelega tagasirännanutest 2/3 (26 237 inimest) need, kes oskasid peale emakeele ka mõnda muud keelt (peamiselt vene keelt). Neid võiksime nimetada "kakskeelseteks" eesti emakeelega tagasirännanuteks (joonis 6). "Ükskeelseid" eesti emakeelega inimesi oli 12 730 ehk 1/3 eestikeelsete tagasirännanute üldarvust. Kui võrrelda omavahel kakskeelsete osakaalu nii mujal kui ka Eestis sündinud eestikeelsete eestlaste hulgas (viimaste seas oli kakskeelseid 34%), siis selgub, et mujalsündinud eestlaste keskel oli kakskeelseid inimesi ligi kaks korda rohkem.

Peamiselt vene emakeelega eestlastest tagasirännanute hulgas oskas eesti keelt teise keelena 2502 inimest, moodustades 70% muukeelsete tagasirännanute üldarvust. 1090 muukeelset inimest ei olnud aga (ei enne Eestisse tulekut ega ka Eestis elades) eesti keelt ära õppinud. Siinkohal näivad erilist huvi pakkuvat sellesse "rühma" kuulunud inimeste Eestisse tuleku motiivid ning samuti nende kohanemine Eesti oludega. Siiski võib öelda, et muukeelsete tagasirännanute hulgas oli kakskeelseid (ehk neid, kes oskasid peale emakeele ka eesti keelt) tunduvalt rohkem, kui näiteks Eestis elanud vene rahvusest inimeste hulgas (14%). Kahjuks pole teada, kui suur osa muukeelsetest tagasirännanutest oli eesti keelt osanud juba enne Eestisse tulekut ja kui paljud olid selle ära õppinud Eestis elades.

Selleks, et saada rohkem teavet tagasirännanute jaotumisest keeleoskuse põhjal, on kasulik jälgida muukeelsete osatähtsust eri vanusrühmades. Nii selgub (joonis 7), et üldjuhul on iga pealekasvava põlvkonna puhul muukeelsete inimeste osakaal tagasirännanud eestlaste hulgas järjest suurenenud. Protsentuaalselt kõige enam muukeelseid oli 10-29-aastaste mujalsündinute hulgas, kusjuures eriti naiste seas. See, et aastate jooksul on tagasirännanute seas muukeelsete inimeste osakaal kasvanud, osutab eelkõige sellele, et koos endiste asunike järeltulijate arvu kahanemisega Venemaal on kahanenud ka eesti keelt oskavate inimeste osatähtsus nende hulgas. Mujalsündinud eelkoolialiste ja nooremate eestlaste hulgas oli aga muukeelseid suhteliselt vähem, kui võis arvata. See oli ilmselt tingitud asjaolust, et nende emakeele olid "ära määranud" nende vanemad, kes Eestisse tuleku järel olid soovinud kaasa aidata oma laste kohanemisele Eesti oludega. Samuti võis nende keskel olla lapsi, kes olid vaid sündinud mujal, kuna nende Eestis sündinud ja üles kasvanud vanemad olid ajutiselt väljaspool Eestit õppinud või töötanud.

Peale eespool mainitu on kasulik tähelepanu pöörata ka ükskeelsete osatähtsusele eri vanusrühmades. Jooniselt (8) selgub, et nooremate vanusrühmade keskel oli ükskeelsete osatähtsus suhteliselt kõrge. See on ka mõistetav, sest teise keele "selgeks õppimise" peale läheb ka lastel aega, juhul kui ei olda pärit kakskeelsest perekonnast. Siiski näib, et muukeelsete seas oli kakskeelseid lapsi suhteliselt rohkem kui eestikeelsete hulgas. Nii näiteks olid 5-9-aastaste muukeelsete laste hulgas pooled lastest kakskeelsed, samal ajal kui eesti emakeelega laste hulgas oli kakskeelseid lapsi alla viiendiku. Ühest küljest viitab see muukeelsete eesti laste "eestistumisele", teisalt kinnitab oletust, et osa eestikeelseid lapsi oli ainult sündinud väljaspool Eestit, kuna üks vanematest või siis mõlemad vanemad olid mingi aja mujal õppinud või töötanud.

20-65-aastaste tagasirännanute hulgas varieerus ükskeelsete osatähtsus 20-35% vahel, olles pisut kõrgem nooremate ja madalam vanemate inimestel hulgas. Erandi moodustasid siiski 20-45-aastased mehed. Nii oli muukeelsete meeste seas nendes vanusrühmades ükskeelsus tunduvalt laiemalt levinud kui muukeelsete naiste või tagasirännanute hulgas keskmiselt. Seega võib öelda, et muukeelsed naised olid olnud tunduvalt innukamad eesti keele õppijad kui mehed. Ükskeelsete suhteliselt väike osatähtsus 20-45-aastaste eestikeelsete meeste hulgas oli tingitud asjaolust, et enamik neist oli läbi teinud kohustusliku venekeelse armeeteenistuse.

Pensioniealiste hulgas oli ükskeelseid inimesi jälle suhteliselt rohkem. Eestikeelsete inimeste puhul tähendas see seda, et enamik neist oli üles kasvanud ja hariduse saanud 1920-ndatel või 1930-ndate aastate alguses, kui eesti asundused Venemaal olid veel täies elujõus ning mil teiste rahvuste esindajatega puututi üpris vähe kokku. Ükskeelsete osatähtsuse tõusu muukeelsete meeste hulgas nendes vanusrühmades on raskem seletada. Üheks võimaluseks on vahest see, et osa 1940-ndatel Eestisse tulnud muukeelseid mehi kasutas oma päritolu vaid selleks, et karjäärireedelil ülespoole liikuda, samas tundmata huvi Eesti kui esivanemate kodumaa vastu.

Tabel 2. Mujalsündinud eesti- ja muukeelsete eestlaste jaotumine maakonniti Eestis 1989.

maakond	eesti emakeelega inimeste arv	osatähtsus koguarvust (%)	muu emakeelega inimeste arv	osatähtsus koguarvust (%)
Harjumaa	13669	35,1	1717	47,8
Tartumaa	5525	14,2	283	7,9
Ida-Virumaa	2635	6,8	798	22,2
Lääne-Virumaa	2456	6,3	157	4,4
Pärnumaa	2144	5,5	138	3,8
Viljandimaa	2064	5,3	95	2,6
Võrumaa	1807	4,6	36	1,0
Põlvamaa	1550	4,0	37	1,0
Valgamaa	1514	3,9	100	2,8
Jõgevamaa	1389	3,6	37	1,0
Järvamaa	1342	3,4	66	1,8
Läänemaa	1175	3,0	66	1,8
Raplamaa	1062	2,7	49	1,4
Saaremaa	463	1,2	11	0,3
Hiiumaa	172	0,4	2	0,1
Kokku	38967	100,0	3592	100,0

Olulisi erinevusi leiame eesti- ja muukeelsete Eesti-siseses regionaalses jaotumises. Heites pilgu tabelile (2) näeme, et kolmandik (35,1%) eestikeelsetest tagasirännanutest elas Harjumaal, samuti oli neid suhteliselt arvukalt Tartumaal (14,2%). Muukeelsetest tagasirännanutest paiknesid aga ligi pooled (47,8%) Harjumaal ning ligi veerand (22,2%) Ida-Virumaal. Nendes kahes maakonnas elas kokku ligi 70% muukeelsetest tagasirännanutest.

Erinevusi leiame ka eesti- ja muukeelsete linnastumises. Kui eestikeelsete hulgas oli linnarahvastiku osakaal 66%, siis muukeelsetel küündis see näitaja 88%-ni, kusjuures Harjumaal ning Ida-Virumaal ületas linnarahvastiku osatähtsus muukeelsete seas 90% piiri (joonis 9). (Ka Saaremaal ja Hiiumaal elanud üksikud muukeelsed tagasirännanud paiknesid eranditult sealsetes keskustes.) Niisiis elas suurem osa muukeelsetest tagasirännanutest Harjumaal ja Ida-Virumaal ning oli äärmiselt kõrgelt linnastunud, samal ajal olid eestikeelsed tagasirännanud Eesti maakondade vahel ühtlasemalt jaotunud ning muukeelsetega võrreldes vähem linnastunud. Seega langes muukeelsete eestlaste regionaalne jaotumine suures osas ühte Eestis elanud muukeelse rahvastiku paiknemisega, eestikeelsete regionaalne jaotumine sarnanes aga rohkem Eestis sündinud eestlaste paiknemisele, vaatamata erinevustele linnastumises.

Jaotumine hariduse järgi

Haridus on keeleoskuse kõrval teiseks oluliseks tunnuseks, mis muuhulgas annab vihjeid mujalsündinud eestlaste Eestisse tuleku motiivide kohta. Eelnevat silmas pidades tasub tähelepanu pöörata erinevustele haridustasemes eri vanuses ja erineva emakeelega inimeste keskel. Nii selgub (joonis 10-12), et üldjuhul olid vanemate inimeste hulgas ülekaalus alg- ja põhiharidusega inimesed, nooremate seas aga kesk- ja keskeriharidusega inimesed. Selles pole midagi imelikku, kuna see kajastab muutusi haridustaseme üldise tõusu suunas, mis on selle sajandi jooksul aset leidnud nii Eestis kui mujal. Lisaks selgub, et eestikeelsete tagasirännanute seas oli alg- ja põhiharidusega inimesi rohkem kui muukeelsete hulgas. Seegi pole üllatav, sest muukeelsed olid erinevalt eestikeelsetest suuremas osas pärit linnadest, mistõttu nende võimalused korraliku hariduse saamiseks olid olnud paremad kui eestikeelsetel. Huvitav on aga see, et üle 60-aastaste, nii muukeelsete meeste ja naiste kui ka eestikeelsete meeste seas oli alg- ja põhiharidusega inimesi suhteliselt vähem kui eestikeelsete naiste hulgas. Eelnev lubab oletada, et osa 1940-ndatel aastatel Eestisse tulnud mujalsündinud eestlastest saavutas Eesti ühiskonnas üpris kiiresti kõrge positsiooni ning tõenäoliselt oli nii mõnedelgi neist, eriti muukeelsetel meestel Eestisse tuleku üheks motiiviks olnud pigem soov ametiredelil edasi liikuda kui huvi esivanemate kodumaa vastu. Hilisematel aastatel Eestisse tulnud inimeste seas suuri erinevusi haridustasemes ei olnud. Üldjuhul oli muukeelsete haridustase pisut kõrgem kui eestikeelsete oma.

Kokkuvõte

1989. aastal elas Eestis 42 559 mujalsündinud eestlast. Enamik neist oli Eestisse tulnud 1940-ndate aastate teisel poolel ning oli 1980-ndate aastate lõpuks ületanud 50-nda eluaasta piiri. Valdava osa mujalsündinutest moodustasid sajandivahetusel Venemaale väljarännanud eestlaste järeltulijad. Ligi pooled tagasirännanutest olid sündinud Loode-Venemaal, samuti oli arvukalt Siberis ja Kesk-Venemaal sündinuid.

Suur osa tagasirännanutest elas Harjumaal piirides, samuti oli neid arvukalt Tartumaal ja Ida-Virumaal. Valdav osa mujalsündinutest paiknes linnades. Enamik mujalsündinutest rääkis eesti keelt emakeelena ning oskas peale selle ka vene keelt. Samuti oskas suurem osa muukeelsetest tagasirännanutest eesti keelt. Siiski oli neid, kes olid Eestis elanud juba aastakümneid, kuid ei osanud eesti keelt. Vanemate põlvkondade hulgas moodustasid enamuse alg- ja põhiharidusega

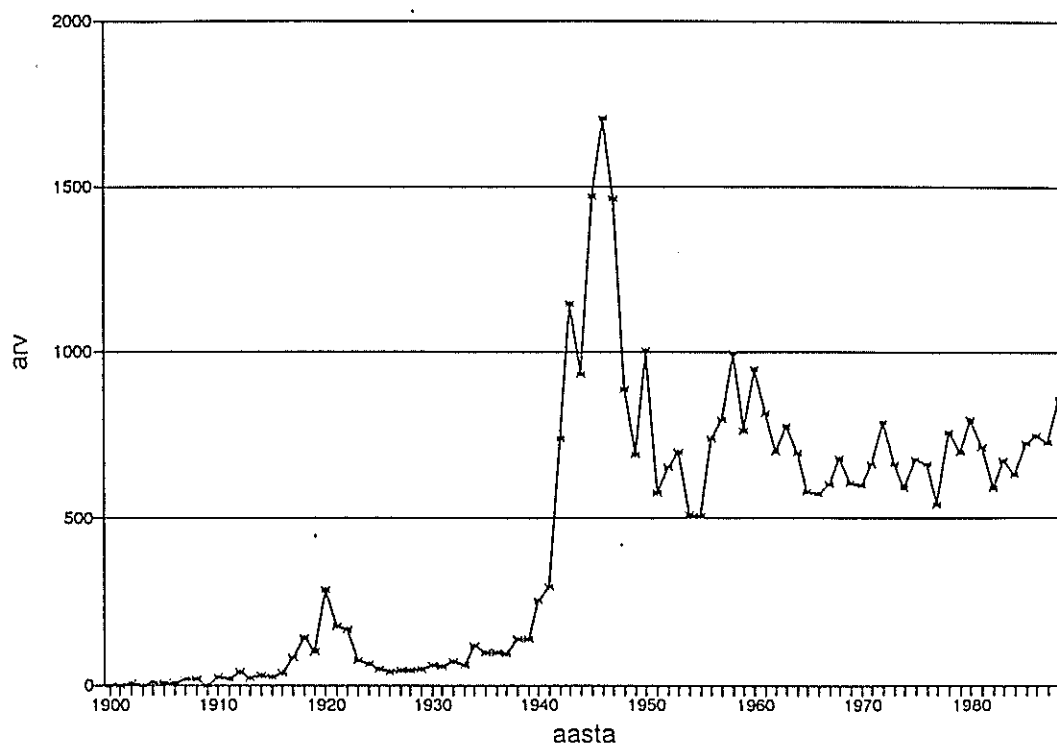
inimesed, nooremate seas olid ülekaalus kesk- ja keskeriharidusega inimesed. Üldjuhul oli muukeelsete haridustase, eriti vanemate inimeste hulgas, eestikeelsete omast pisut kõrgem.

Võib arvata, et suurem osa mujalsündinud eestlastest oli Eestisse tulnud, et säilitada eestikeelset ja -meelset keskkonda, mis repressioonidest ja sõjast laastatud Venemaal paiknenud eesti külates 1940-ndatel kaduma hakkas. Samas oli tagasirännanute, eriti muukeelsete meeste hulgas ka neid, kes tulid Eestisse vaid selleks, et karjääriredelil ülespoole liikuda, tundmata seejuures huvi Eesti kui esivanemate kodumaa vastu.

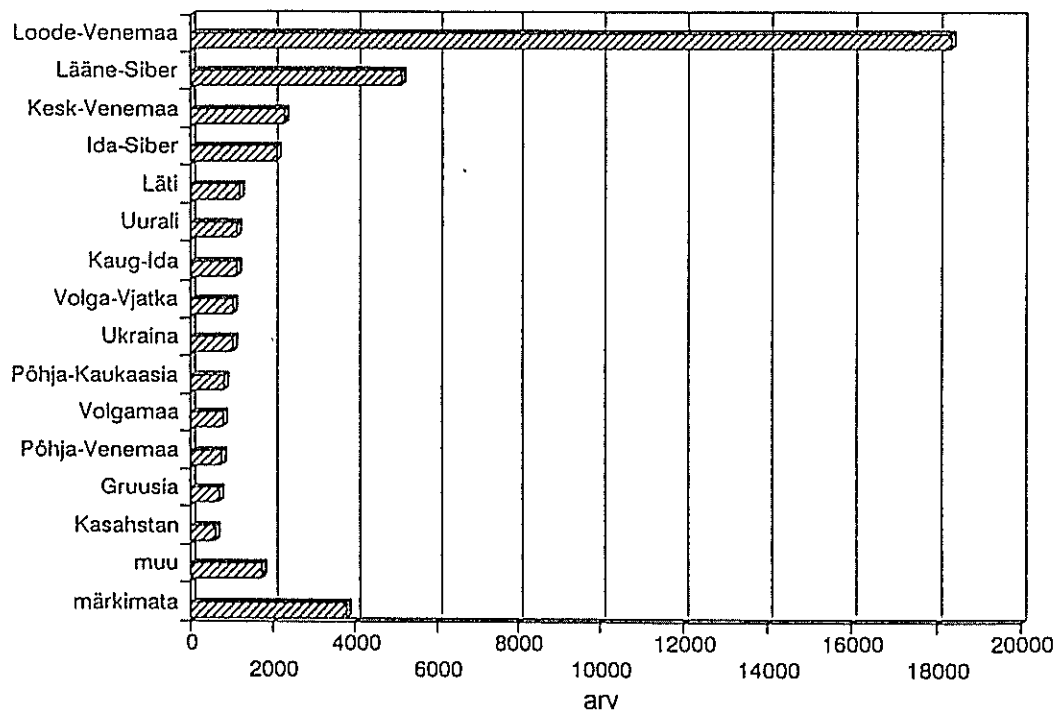
Kasutatud kirjandus

- Katus, K., 1991. Mitmerahvuseline Eesti. // Rahvastiku-uuringud B 16. - Tallinn, EKDK.
- Kulu, H., 1992. Eestlased maailmas. Ülevaade arvukusest ja paiknemisest. - Tartu.
- Maamägi, V., 1980. Uut elu ehitamas. Eesti vähemusrahvus NSV Liidus (1917-1940). - Tallinn.
- Nigol, A., 1918. Eesti asundused ja asupaigad Wenemaal. - Tartu.
- Raun, T., 1986. Estonian Emigration within the Russian Empire 1860-1917. // Journal of Baltic Studies, no.4, pp.350-363.
- Reinans, S.-A., 1985. Balterna i Sverige - några demografiska aspekter. // Eriksson, L.-G. (red.) De första båtflyktingarna. En antologi om balterna i Sverige, 65-89. - Statens invandrarverk.
- Tepp, L., 1993. Eestlased vähemusrahvusena endises Vene Impeeriumis ja NSV Liidus. // Eesti Statistika, nr.12, lk.22-34.
- Tiit, E.-M., 1993. Eesti rahvastik ja selle probleemid. // Akadeemia nr.9, lk.1847-1866.
- Võime, L., 1992. Väljarändamine ja väliseestlased. // Õispuu, S. (toim.) Eesti ajalugu ärkamisajast kuni tänapäevani, lk. 307-317. - Tallinn.

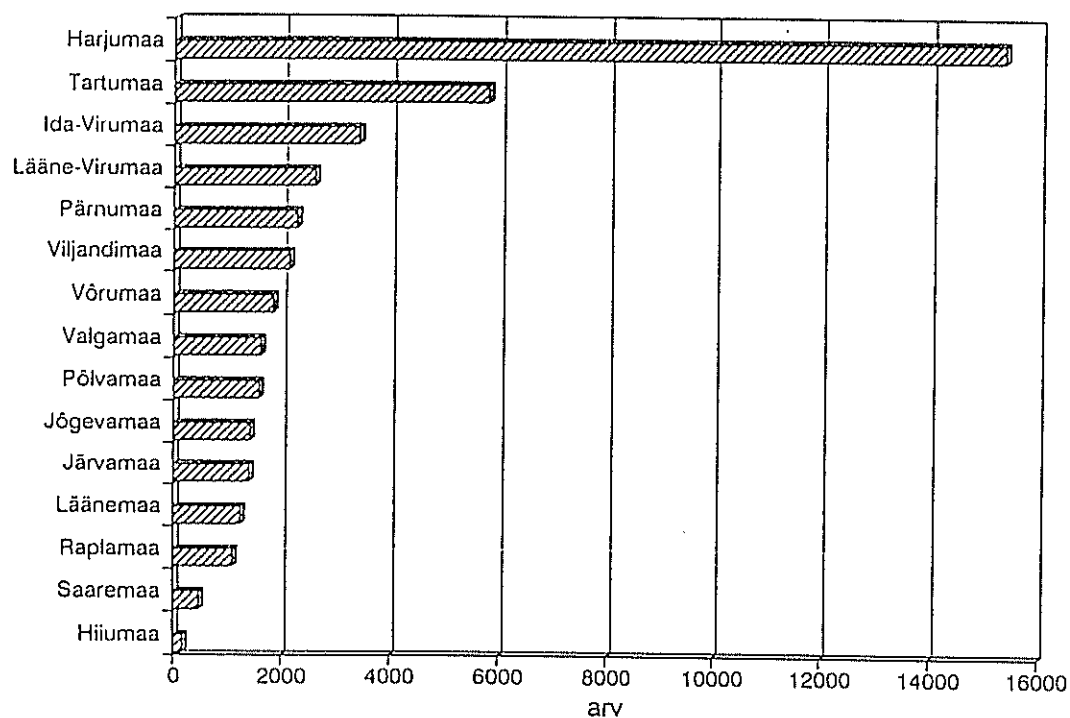
Joonis 1. Mujalsündinud eestlaste
Eestisse tuleku aasta

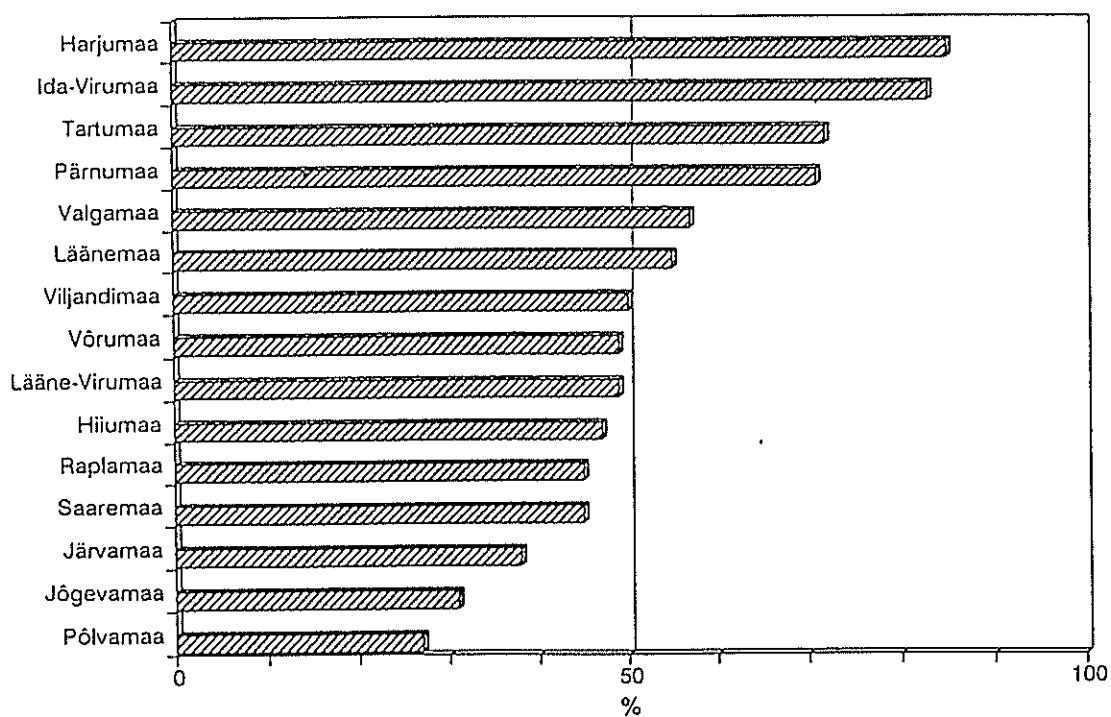
Joonis 2. Mujalsündinud eestlaste
jaotumine sünnikoha järgi

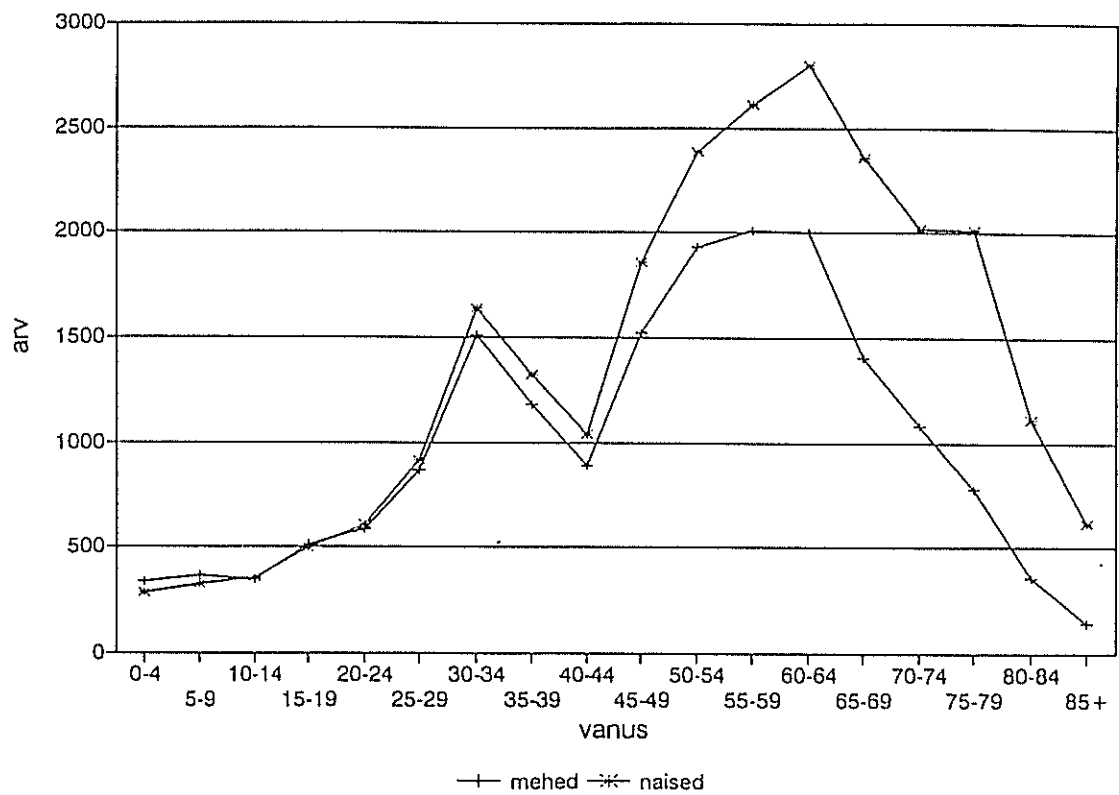
Joonis 3. Mujalsündinud eestlaste
regionaalne paiknemine

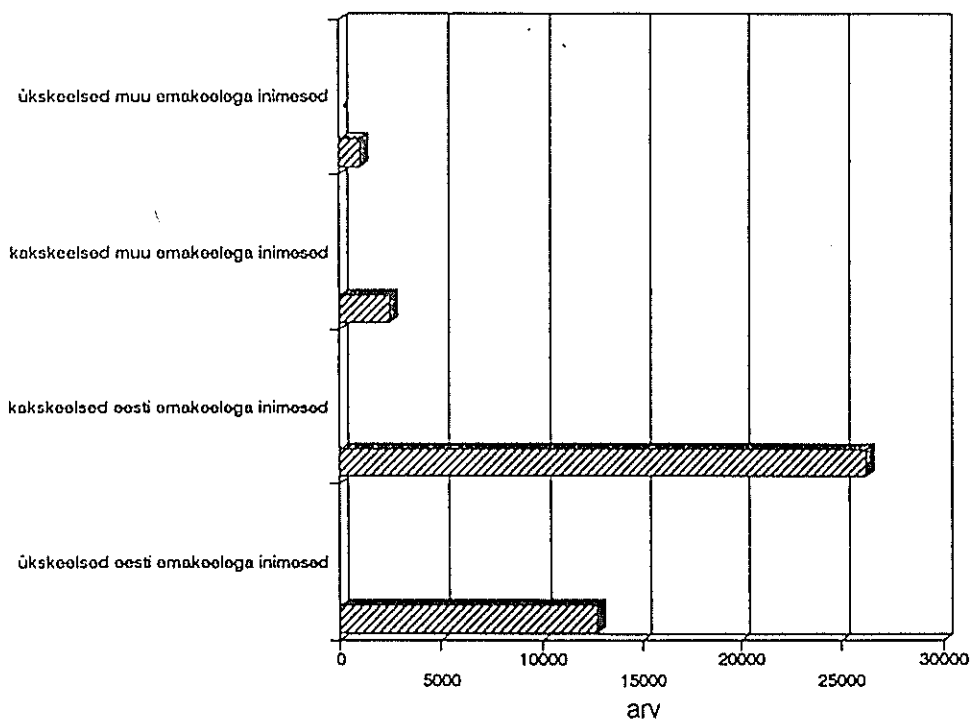
Joonis 4. Linnarahvastiku osakaal
mujalsündinud eestlaste hulgas

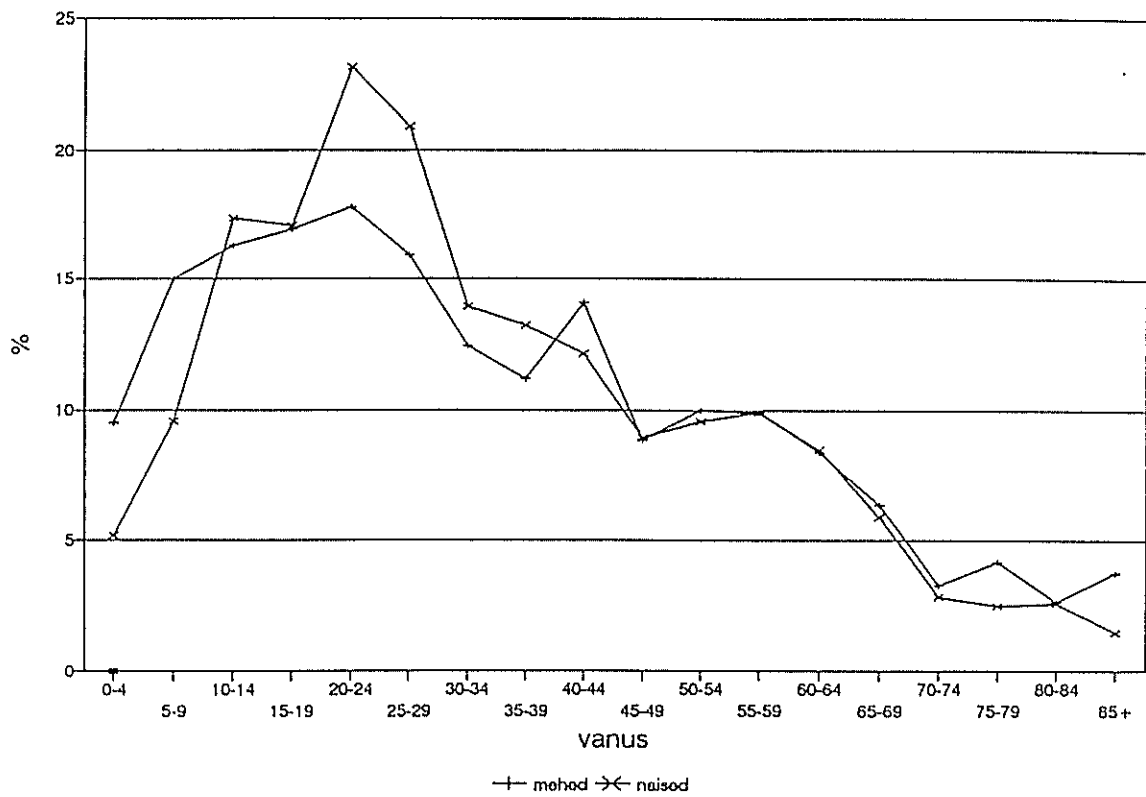
Joonis 5. Mujalsündinud eestlaste vanusstruktuur

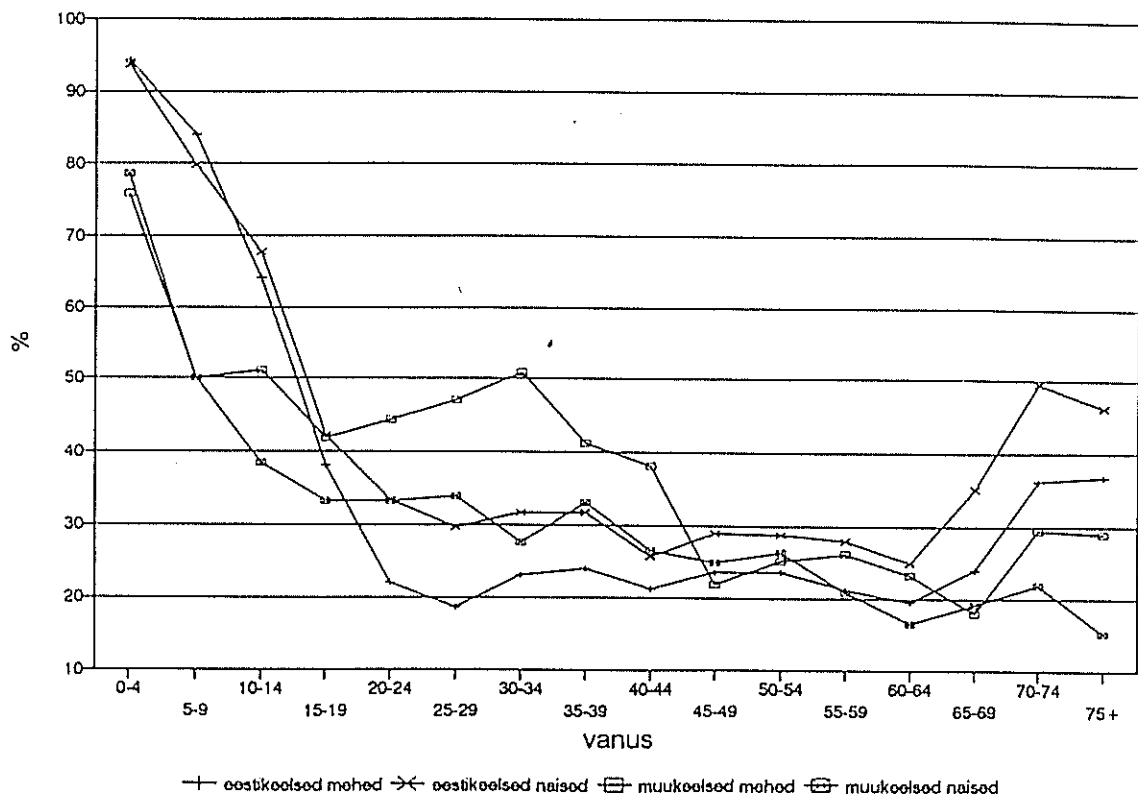
Joonis 6. Mujalsündinud eestlaste jaotumine emakeele ja teise keele järgi

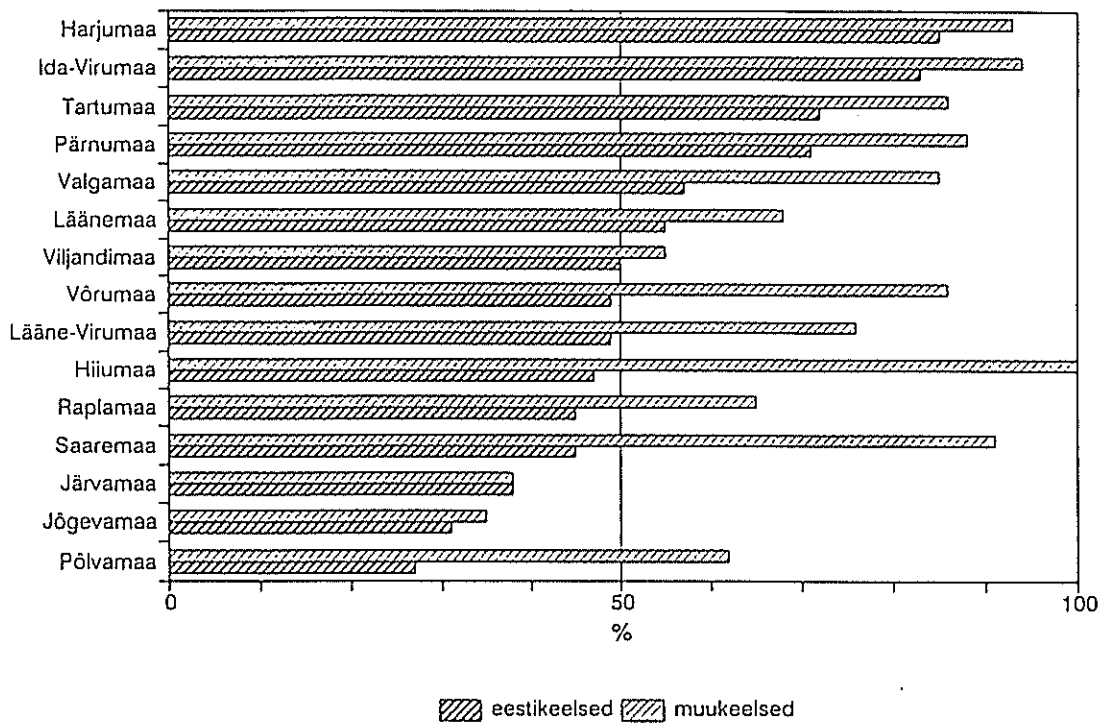
Joonis 7. Muukeelsete osatähtsus vanusrühmiti mujalsündinud eestlaste hulgas

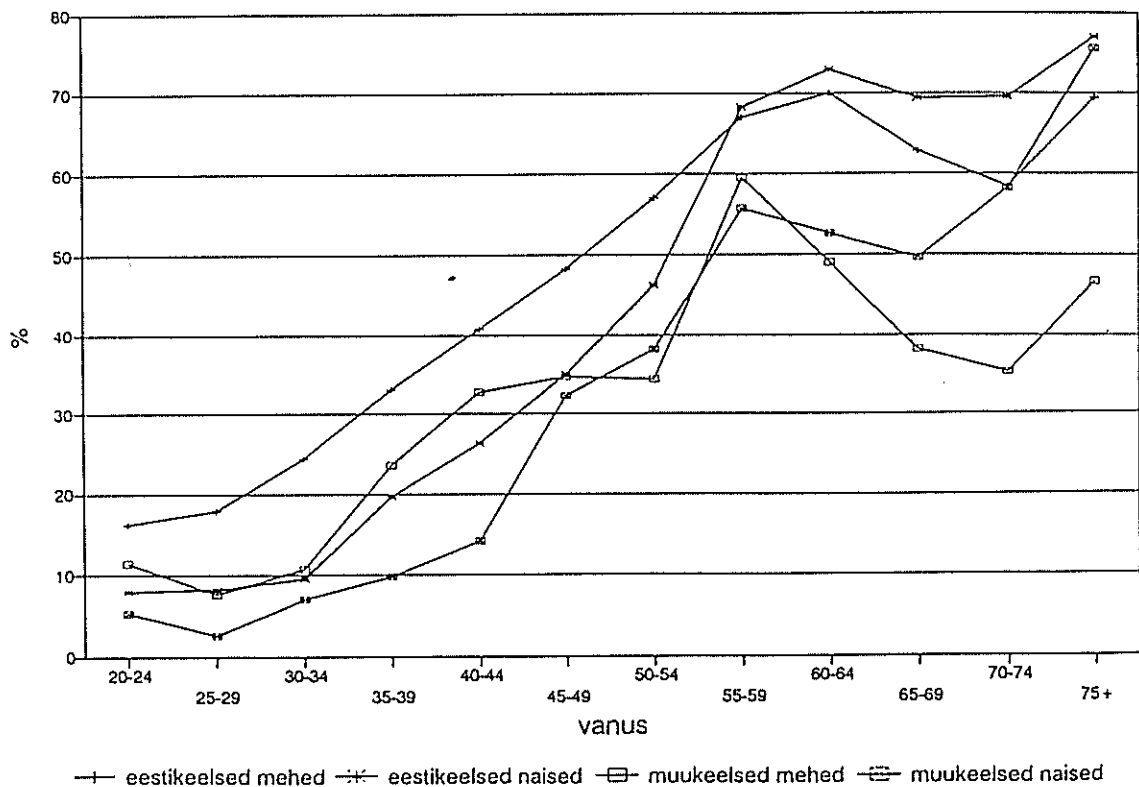
Joonis 8. Ükskeelsete osatähtsus vanusrühmiti mujalsündinud eestlaste hulgas

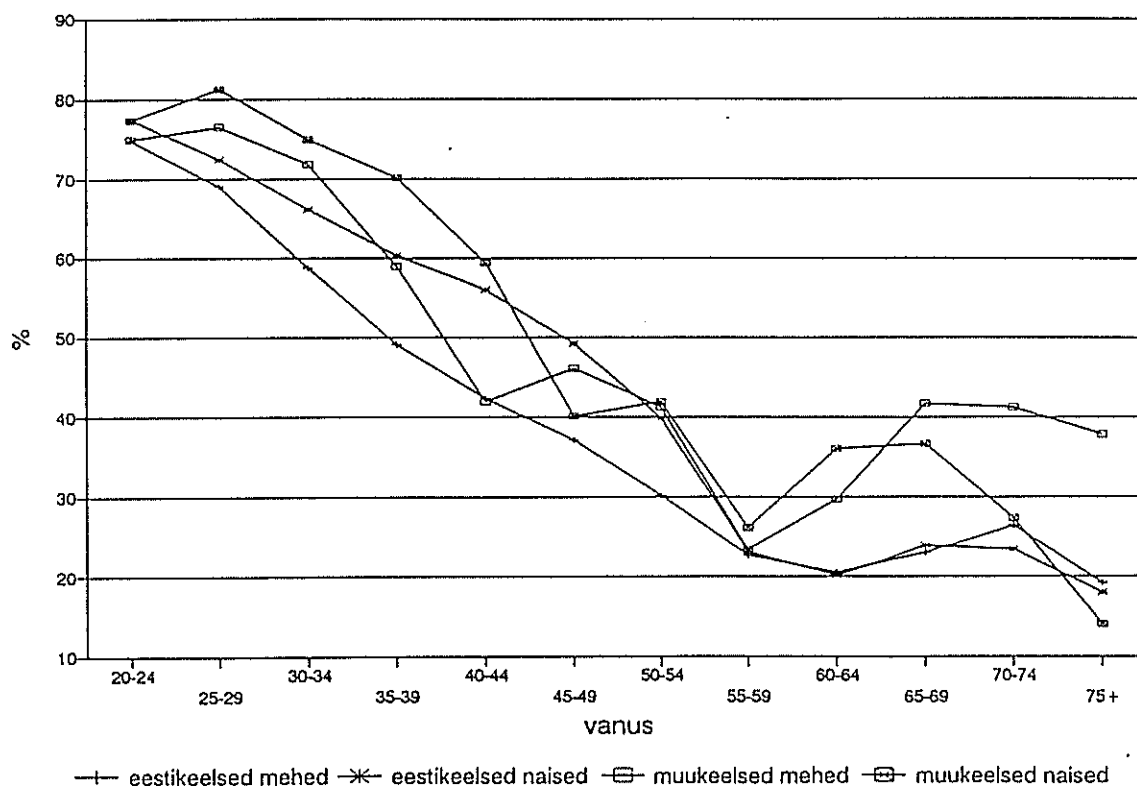
Joonis 9. Linnarahvastiku osakaal mujalsündinud eestlaste hulgas

Joonis 10. Alg-ja põhiharidusega inimeste osakaal mujalsündinute hulgas

Joonis 11. Kesk-ja keskeriharidusega inimeste osakaal mujalsündinute hulgas

Joonis 12. Kõrgharidusega inimeste osakaal mujalsündinute hulgas

